

หวงเหลียนเจียตุ๋กั (黄连解毒汤)

ตำราต้นตำรับ

外台秘要 ໄ໓໐໓໐໓໐ (The Medical Secrets of an Official)¹

« ค.ศ 752 Wang Tao (王焘 หวางถา) »²

ส่วนประกอบ

黄连	Rhizoma Coptidis	หวงเหลียน	9 กรัม
黄芩	Radix Scutellariae	หวงจิน	6 กรัม
黄柏	Cortex Phellodendri	หวงไป	6 กรัม
栀子	Fructus Gardeniae	จื่อจื่อ	9 กรัม

วิธีใช้

ต้มเอาน้ำดื่ม^{1,3}

การออกฤทธิ์

ระบายความร้อน แก้อักเสบ^{1,3}

สรรพคุณ

รักษาอาการพิษไข้ พิษร้อน ไข้สูงตัวร้อนทั้ง 3 ช่วงของร่างกาย (三焦 ซานเจียว) มีอาการไข้สูงจัด กระสับกระส่าย ผวดผวา พุดเพื่อ นอนไม่หลับ ริมฝีปากแห้ง หรือไข้สูง อาเจียนเป็นเลือด หรือตัวร้อนจัด ผิวเป็นจ้ำ ผื่นแดงหรือตัวร้อน ถ่ายเป็นมูก เป็นบิด อาการร้อนชื้น ดีซ่าน พิษฝีหนองอักเสบ ปัสสาวะสีเหลืองเข้ม ลิ้นแดงมีฝ้าเหลือง ซีพจรเต้นเร็วและแรง^{1,3}

ตำรับยาี้สามารถเพิ่มหรือลดขนาดยาให้เหมาะสมในผู้ป่วยโรคไข้หวัดธรรมดา เยื่อหุ้มสมองอักเสบและไซนัสหลังอักเสบแบบระบาศ ผิวหนังติดเชื้อเป็นหนอง ตับอักเสบติดเชื้อชนิดเฉียบพลัน โลหิตเป็นพิษ ภาวะอาหารและลำไส้อักเสบเฉียบพลัน บิดติดเชื้อ ติดเชื้อในระบบทางเดินปัสสาวะ ภาวะน้ำดีอักเสบร้อนเป็นพิษเฉียบพลัน ระบบประสาทอัตโนมัติเสียสมดุล อาการรวยทอง อากาโรคประสาท นอนไม่หลับ ความดันโลหิตสูง ช่องปากอักเสบ ปวดฟัน ประสาทของภาวะอาหาร ตับและถุงน้ำดีร้อนจัดและอักเสบ อาการรักษาต่าง ๆ ที่มีเลือดออกหรือเป็นจ้ำเลือด^{1,3}

ตำรับยาระบายความร้อน: ทวงเหลียนเจียตุ๋ทัง

ตำรับยา ทวงเหลียนเจียตุ๋ทัง (黄连解毒汤)

ทวงเหลียน (黄连)

ทวงฉิน (黄芩)

จื่อจื่อ (栀子)

ทวงไป (黄柏)

คำอธิบายตำรับ

สมุนไพร	ทำหน้าที่	รส	คุณสมบัติ	สรรพคุณ
黄连 หวงเหลียน	ตัวยาหลัก	ขม	เย็นมาก	ระบายความร้อนของหัวใจและกระเพาะอาหาร
黄芩 หวงจิ้น	ตัวยาเสริม	ขม	เย็นมาก	ระบายความร้อนของปอด ซึ่งอยู่ช่วงบนของร่างกาย
黄柏 หวงไป	ตัวยาช่วย	ขม	เย็นมาก	ระบายความร้อนซึ่งอยู่ช่วงล่างของร่างกาย
栀子 จือจื่อ (ลูกพุด)	ตัวยาช่วย	ขม	เย็น	ระบายความร้อนทั้ง 3 ช่วงของร่างกาย นำเอาความร้อนลงต่ำ และระบายออก

รูปแบบยาในปัจจุบัน

ยาต้ม ยาลูกกลอน⁴

ข้อควรระวังในการใช้

ตำรับนี้เหมาะสำหรับผู้ป่วยที่มีพิษร้อนอักเสบ ทั้ง 3 ช่วงของร่างกาย แต่ยังไม่สูญเสียธาตุน้ำของร่างกาย จึงไม่เหมาะสำหรับผู้ป่วยมีไข้สูงจัดจนสูญเสียธาตุน้ำของร่างกาย เนื้อลิ้นเงาและมีสีแดงจัด^{1,3}

ข้อมูลวิชาการที่เกี่ยวข้อง

ตำรับยาหวงเหลียนเจียตุ่ทั้ง มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: สารสกัดน้ำมีฤทธิ์ลดไข้ในกระต่าย หนูขาว และหนูถีบจักร เพิ่มความแข็งแรงของผนังหลอดเลือด ระงับปวด ต้านอักเสบ แก้บิด แก้ท้องเสีย และเพิ่มการดูดซึมของลำไส้เล็กหนูถีบจักร ลดความดันโลหิต เพิ่มการไหลเวียนของเลือดไปเลี้ยงสมอง และรักษาแผลในกระเพาะอาหารหนูขาว⁴

การศึกษาทางคลินิก: ตำรับยานี้มีสรรพคุณแก้ อักเสบ ระบายความร้อน ต้านเชื้อโรคที่ทำให้เกิดพิษ ปรับการไหลเวียนของน้ำในถุงน้ำดี ห้ามเลือด ขับปัสสาวะ และลดความดันโลหิต^{1,3,4}

หวงเหลียน (Rhizoma Coptidis) คือ ลำต้นใต้ดินแห้งของพืชที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Coptis chinensis* Franch. หรือ *C. deltoidea* C.Y. Cheng et Hsiao หรือ *C. teetoides* C.Y. Cheng วงศ์ Ranunculaceae⁵ มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: ผงยามิถุฑ์ต้นเชื้อแบคทีเรียหลายชนิดในหลอดทดลอง สารสกัดเมทานอลมีมิถุฑ์ต้นอีกเสบในหนูขาวและหนูถีบจักร สารสกัดน้ำมีมิถุฑ์ลดน้ำตาลในเลือดหนูถีบจักร สารเบอเบอร์ริน (berberine) ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางเคมีของหวงเหลียนมีมิถุฑ์ยับยั้งการจับตัวของเกล็ดเลือดกระต่าย แก้อ่อนเสียวในหนูถีบจักร และรักษาแผลในกระเพาะอาหารหนูขาว⁶

การศึกษาความปลอดภัย: การศึกษาพิษเฉียบพลันของสารเบอเบอร์รินในหนูถีบจักร พบว่าขนาดที่ทำให้หนูถีบจักรตายร้อยละ 50 (LD₅₀) เมื่อฉีดเข้าช่องท้องและให้ทางปากมีค่าเท่ากับ 24.3 และ 392 มิลลิกรัม/กิโลกรัม ตามลำดับ⁶

หวงจิน (Radix Scutellariae) คือ รากแห้งของพืชที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Scutellaria baicalensis* Georgi วงศ์ Labiateae⁵ มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: ผงยามิถุฑ์ต้นเชื้อแบคทีเรียหลายชนิดและปกป้องตับในหลอดทดลอง สารสกัดมีมิถุฑ์ลดไข้และแก้ปวดในหนูถีบจักร สารสกัดน้ำส่วนที่ตกตะกอนในแอลกอฮอล์มีมิถุฑ์ต้นอีกเสบในหนูขาว⁷

การศึกษาทางคลินิก: สารสกัดน้ำมีสรรพคุณรักษาโรคติดเชื้อทางเดินหายใจและหลอดลมอักเสบชนิดเฉียบพลันในเด็ก รักษาโรคบิดชนิดเฉียบพลัน และตับอักเสบ⁷

การศึกษาความปลอดภัย: สารสกัดน้ำขนาด 1 กรัม/กิโลกรัม มีมิถุฑ์ทำให้จิตใจสงบและไม่ทำให้กระต่ายตาย และเมื่อฉีดสารสกัดเอทานอลและสารสกัดไปคาลิน (baicalin) ซึ่งเป็นองค์ประกอบทางเคมีของหวงจินเข้าใต้ผิวหนัง พบว่าขนาดของสารสกัดทั้งสองที่ทำให้หนูถีบจักรตายมีค่าเท่ากัน คือ 6 กรัม/กิโลกรัม และค่า LD₅₀ ของสารสกัดไปคาลินเมื่อฉีดเข้าช่องท้องของหนูถีบจักรมีค่าเท่ากับ 3.08 กรัม/กิโลกรัม⁷

หวงไป (Cortex Phellodendri Chinense) คือ เปลือกต้นแห้งของพืชที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Phellodendron chinensis* Schneid. หรือ *P. amurense* Rupr. วงศ์ Rutaceae⁵ มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: ผงยามิถุฑ์ต้นเชื้อแบคทีเรียหลายชนิดและปกป้องตับในหลอดทดลอง สารสกัดส่วนที่ละลายน้ำได้ซึ่งได้ขจัดเอาสารเบอเบอร์ริน (berberine) ออกไปแล้วมีมิถุฑ์ยับยั้งการเกิดแผลในกระเพาะอาหารหนูขาว สารสกัดน้ำมีมิถุฑ์ลดความดันโลหิตในแมว สุนัข และกระต่าย สารจาทโรโรซิน (jatrorhizine) มีมิถุฑ์ช่วยให้การทำงานของหัวใจหนูขาวและกระต่ายเป็นปกติ⁸

การศึกษาทางคลินิก: สารสกัดน้ำมีสรรพคุณรักษาอาการหูเป็นหนองและอักเสบเฉียบพลัน⁸

การศึกษาความปลอดภัย: การศึกษาพิษเฉียบพลันในหนูถีบจักร พบว่าขนาดของสารสกัดน้ำ

และสารเฟลโลเดนดรีน (phellodendrine) ที่ทำให้หนูถีบจักรตายร้อยละ 50 (LD₅₀) เมื่อฉีดเข้าช่องท้อง มีค่าเท่ากับ 2.7 และ 0.69 กรัม/กิโลกรัม ตามลำดับ⁸

จื่อจื่อ [ลูกพุด (Fructus Gardeniae)] คือ เนื้อผลสุกแห้งของพืชที่มีชื่อวิทยาศาสตร์ว่า *Gardenia jasminoides* Ellis วงศ์ Rubiaceae⁹ มีรายงานการศึกษาวิจัยด้านต่าง ๆ ดังนี้

การศึกษาทางเภสัชวิทยา: สารสกัดน้ำมีฤทธิ์ปกป้องตับและขับน้ำดีในหนูขาว ระวังปวด ลดไข้ และแก้โรคผิวหนังหลายชนิดในหนูถีบจักร สารสกัดเอทานอล สารสกัดเอทิลอะซิเตท และสารสกัดเมทานอลมีฤทธิ์ต้านอักเสบในหนูถีบจักรและกระต่าย⁹

การศึกษาทางคลินิก: สารสกัดน้ำมีสรรพคุณแก้โรคดีซ่าน ลดบวม และระวังปวด⁹

การศึกษาความปลอดภัย: การศึกษาพิษเฉียบพลันในหนูถีบจักร โดยฉีดสารสกัดเมทานอลเข้าช่องท้องและให้ทางปาก พบว่าขนาดของสารสกัดเทียบเท่าผงยาที่ทำให้หนูถีบจักรตายร้อยละ 50 (LD₅₀) มีค่าเท่ากับ 17.1 และ 107.4 กรัม/กิโลกรัม ตามลำดับ⁹

เอกสารอ้างอิง

1. Zhang E. Prescriptions of traditional Chinese medicine: A practical English-Chinese library of traditional Chinese medicine. 6th ed. Shanghai: Publishing House of Shanghai College of Traditional Chinese Medicine, 1999.
2. Ou M, Lu X, Li Y, Lai SL, Chen XQ, Huang YZ, Chen JF, Shen C, Zhen WW. Chinese-English glossary of common terms in traditional Chinese medicine. 1st ed. Hong Kong: Joint Publishing Co., 1982.
3. จรัส ตั้งอร่ามวงศ์, สุณี จีระจิตสัมพันธ์, ชีรพงศ์ ตั้งอร่ามวงศ์. ตำรายาหวงเหลียนเจียตู่ทัง. [เอกสารแปลเพื่อการจัดทำฐานข้อมูลยาสมุนไพรจีน]. นนทบุรี: สถาบันการแพทย์ไทย-จีน เอเชียตะวันออกเฉียงใต้ กรมพัฒนาการแพทย์แผนไทยและการแพทย์ทางเลือก กระทรวงสาธารณสุข, 2549.
4. Zhang J, Zhao XX, Wu F. Huanglian Jiedu Tang. In: Xia M (ed.). Modern study of the medical formulae in traditional Chinese medicine. Vol.1. 1st ed. Beijing: Xue Yuan Press, 1997.
5. The State Pharmacopoeia Commission of P.R. China. Pharmacopoeia of the People's Republic of China. Vol.1. English Edition. Beijing: Chemical Industry Press, 2000.
6. Hou JY. Rhizoma Coptidis: huang lian. In: Wang BX, Ma JK, Zheng WL, Qu SY, Li R, Li YK (eds.). Modern study of pharmacology in traditional medicine. 2nd ed. Tianjin: Tianjin Science & Technology Press, 1999.
7. Hou JY. Radix Scutellariae: huang qin. In: Wang BX, Ma JK, Zheng WL, Qu SY, Li R, Li YK (eds.). Modern study of pharmacology in traditional medicine. 2nd ed. Tianjin: Tianjin Science & Technology Press, 1999.
8. Hou JY. Cortex Phellodendri: huang bai. In: Wang BX, Ma JK, Zheng WL, Qu SY, Li R, Li YK (eds.). Modern study of pharmacology in traditional medicine. 2nd ed. Tianjin: Tianjin Science & Technology Press, 1999.
9. Hou JY. Fructus Gardeniae: zhi zi. In: Wang BX, Ma JK, Zheng WL, Qu SY, Li R, Li YK (eds.). Modern study of pharmacology in traditional Chinese medicine. 2nd ed. Tianjin: Tianjin Science & Technology Press, 1999.